જ્ઞાનમાળા

તથા

શિક્ષામાળા.

શ્રીકૃષ્ણ અને અર્જુનના સંવાદ રૂપે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

બુકસેલર-બદરૂદીન હુસેનુદીન નીઝામી.

ઠે. ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૩ જી. પ્રત ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૩ સંવત ૧૯૭૯

શ્રી જૈન વિદ્યાવિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. વાડીલાલ નાથાલાલે છાપી રીચીરોડ—અમદાવાદ. નં. ૧૧૬

કીમત રૂ. ૦-૩-૦

શ્રીકૃષ્ણજી અને અરજુનના સંવાદ રૂપી

શ્રી જ્ઞાનમાળા અથવા શિક્ષમાળા.

એક દીવસે પરીક્ષતરાજા રાજ્યસભા કરીને બેઠા હતા ત્યાં શ્રી વ્યાસજીના પુત્ર શ્રીશુકદેવજી પધાર્યા તે જોઈને રાજા પરીક્ષત આસન ઉપરથી ઉભા થઈ રૂષીના ચરણારવીંદમાં પડી સાષ્ટાંગદંડવત કરી બહુ આદરસત્કાર સહીત પોતાના સુંદર ભુવનમાં લઈ જઇ રત્નજડીત સીંહાસન ઉપર બેસાડી ચરણારવીંદ ધોઇને ચરણોદક લીધું. પછી વીધીપુર્વક પુજન કરીને નાના પ્રકારનાં ભોજન કરાવ્યાં તેથી શ્રી શુકદેવજીએ પ્રસન્નતા સહીત રાજા પરીક્ષતની ભક્તીનાં બહુ વખાણ કર્યાં ત્યારે રાજાએ બે હાથ જોડી વીનતી કરી કે હે કૃપાસિંધુ ભય ભંજન ભગવાન ! આપની અતી કૃપા વડે સદા વેદ તથા પુરાણ સાંભળવાથી મારૂં હૃદય પ્રફુલિતથી પ્રકાશ પામ્યું છે. પરંતુ હવે મારા મનમાં સંદેહ ઉત્પન્ન થયો છે કે સંસારમાં ઉંચ તથા નીચ એ બે કરમ છે તે કૃપા કરીને આ બે કરમના ભેદ પૃથક પૃથક મને કહો અને મારા મનની શંકાઓનું નીવારણ કરો.

રાજાનો આ પ્રશ્ન સાંભળીને, શ્રીશુકદેવજીએ પ્રસન્ન થઇને આજ્ઞા કરી કે હે રાજા ! તારા પ્રશ્નથી સંસારી મનુ-

ય્યોને મોટો લાભ છે અને જે સંદેહ તારા મનમાં ઉપજ્યો
છે તેજ સંદેહ એક વખત અરજુનના મનમાં પણ ઉત્પન્ન
થયો હતો. તેજ સંદેહનો ઉત્તર જેવી રીતે શ્રીકૃષ્ણ-
જીએ આપ્યો હતો, તેજ હું તારા આગળ કહું છું તે
મન દઇને સાંભળ.

એક દીવસ પ્રાતઃકાળમાં શ્રીકૃષ્ણજી ફરતા ફરતા અર-
જુનના મુકામપર પધાર્યા, ત્યાં ખબર મળી કે અરજુન સુતો
છે. આ વાત સાંભળી શ્રીકૃષ્ણજી આશ્ચર્ય પામ્યા. આવે
વખતે સ્વપ્નામાં અરજુને પણ શ્રીકૃષ્ણને જોયા કે તરત
જાગી ઉઠયા, એવામાં સેવકોએ આવીને કહ્યું કે હે પૃથ્વી-
પતી ! આપણે ઘેર શ્રીકૃષ્ણજી પધાર્યા છે. આ સાંભળીને
અરજુન એકદમ દોડી શ્રીકૃષ્ણજીના ચરણારવીંદમાં પડયા
અને દંડવત કરી સ્થીર થઈ વીનંતી કરી કે હે સચ્ચિદા-
નંદ જગદીશ ! આ અપરાધ મારાથી અજાણતાં થયો છે
તો આપ કૃપા કરી ક્ષમા કરશો. આ સાંભળી શ્રી કૃષ્ણ-
જીએ અરજુનને કહ્યું કે હે અરજુન ! તું મહા બુદ્ધીમાન
અને જ્ઞાની છે. તેથી તું આ વખતે સ્વપ્ન અવસ્થામાં મને
જોઇને બહુ સોચ કરે છે કેમકે મનુષ્ય દેહ ઘણી મુશ્કે
લાઈથી પ્રાપ્ત થાય છે તેથી કરીને આ મનુષ્ય દેહ છે એવું
જાણીને આવે વખતે બુદ્ધિમાન પુરૂષને સુવું ઉચીત નથી.

શ્રી કૃષ્ણનો [illegible] રક ઉપદેશ સાંભળી અરજુને

હાથ જોડી વીનંતી કરી કે હે દીન બંધુ! દીનાનાથ આપ પરમ કૃપાળુ છો તેથી આપના દાસથી જે અજાણે અપરાધ થયો છે, તે કૃપાદ્રષ્ટીથી નીહાળી ક્ષમા કરી બીજા જે ઉપદેશો કે જે મનુષ્ય દેહધારીઓને હીતકારી છે, તેનું જ્ઞાન થવા માટે સેવકને આજ્ઞા કરો કે કયા કયા અહીતકારી કરમનો ત્યાગ કરવો જરૂરનો છે! ત્યારે શ્રીકૃષ્ણજીએ ઉત્તર આપ્યો કેઃહે અરજુન! તું મારો પરમ ભક્ત છે અને તેથીજ તું તને મારો મીત્ર જાણીને જે ગુપ્ત ઉપદેશો છે, જેને દેવતાઓ પણ જાણી શકતા નથી તે હું આજ તને કહું છું તે ચીત્ત રાખીને સાંભળ. આ અમુલ્ય ઉપદેશો તું અથવા બીજા મનુષ્ય દેહધારીઓ સાંભળીને અંગીકાર કરશે તો તે પાપના બંધનથી મુક્ત થશે ને અંતકાળે સ્વર્ગ જઈ નીવાસ કરશે.

શિક્ષા ૧ લી—હે અરજુન! પ્રાતઃકાળે જે વખત સુર્ય ઉદય થાય છે, તે વખત મનુષ્યને સુવું ઉચીત નથી. કેમકે રાત્રીના ચોથા પહોરમાં સુર્યને તથા દૈત્યને યુદ્ધ થાય છે. તેમાં એંસી હજાર દૈત્યને મારી સુર્ય ઉદય પામે છે અને દૈત્યના જીવ પાછા સજીવન થાય છે, એટલા માટે મનુષ્યોએ વીચારવું જોઇએ કે બે ઘડી વહેલા ઊઠી પરમ દયાળુ પરમેશ્વરના ધ્યાનમાં મન લગાવી ભજનાનંદમાં મગ્ન રહેવું, અને સુર્ય ઉદય થાય ત્યારે સ્નાન શ્રી સુર્ય-

નારાયણને જળ અર્પણ કરી દંડવત કરવા અને પીતૃદેવ-તાને પણ જળ અર્પણ કરવું તેથી સુર્ય દેવતા તથા પીતૃદેવતા બળવાન થઇ પ્રસન્નતાથી આશીશ આપે છે માટે જે મનુષ્ય આ વીધીને અંગીકાર કરશે તે આ લોક તથા પરલોકના સુખોનો ભોગી થશે.

(શિક્ષા ૨ જી—હે અરજુન ! પોતાના બીછાના ઉપર પોતાની સ્ત્રી શીવાય બીજા કોઇની સાથે સુવું નહીં કેમકે પોતાની સ્ત્રી તો અર્ધાંગી (પાપ:પુણ્યની સાથી) છે આ સાંભળી અરજુને હાથ જોડી પ્રશ્ન કર્યો કે હે કૃપાળુ કરૂ-ણાનીધાન ! કોઇ અતીથી આપણે ઘેર આવે ને તેની પાસે બીછાનું ન હોય ત્યારે શું કરવું ? શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે આવનાર મનુષ્ય પોતાનું વસ્ત્ર પોતાના અંગ સમાન બીછાવેલા બીછાના ઉપર પાથરીને સુઈ રહે તો દોષ નહી

(શિક્ષા ૩ જી—હે અરજુન ! વીધવા સ્ત્રીના હાથની રસોઇ જમવામાં ઘણો દોષ છે કેમકે જે સ્ત્રીનો ધણી મરી જાય છે તે સ્ત્રી અરધા બળેલા મડાની માફક થઇ જાય છે એટલા માટે તેના હાથની રસોઇ જમવાથી બહુ પાપ છે, અને અંતકાળે મુક્તી મળતી નથી.

(શિક્ષા ૪ થી—હે અરજુન ! સંધ્યા વખતે જે મનુ-ષ્ય ઘરના આંગણામાંથી ઝાડુ કાઢે તે નક્કી દરીદ્રી થાય છે, કેમકે આ વખતે લક્ષ્મીજી ઘરમાં ગમન કરે છે

તેથી જેના હાથમાં લક્ષ્મીજી ઝાડુ દેખે છે તે ઘરમાં ફરીથી કોઇ વખત ગમન કરતાં નથી.

શિક્ષા ૫ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય એકાદશી વગેરે વ્રત ધારણ કરી સ્ત્રીનો સંગ કરે તો તે વ્રતનું ફળ મળતું નથી. આ સાંભળી અરજુને હાથ જોડી પ્રશ્ન કર્યો કે હે સચ્ચીદાનંદ આનંદરૂપ ! હે વિશ્વબ્રહ્મ વીદારણ જગતાત ! વ્રતના દીવસે જે સ્ત્રી રજસ્વલાના દોષથી મુક્ત સ્નાન કરે છે ત્યારે પુરૂષ તેનો સંગ ન કરે તો પાતકી થાય અને સંગ કરે તો વ્રત નીષ્ફળ થાય ત્યારે તેનું કેમ કરવું ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે અરધી રાત ગયા પછી સંગ કરે તો દોષ નથી કેમકે રાત્રીના બે પાછલા પહોર આગલા દીવસની ત્રણ-ગણત્રીમાં આવે છે, તેથી દોષ લાગતો નથી.

શિક્ષા ૬ ઠી—હે અરજુન ! આગલી રાત્રીએ દીવાની વાટ પહેલી રહી હોય તેને તે પાછી બીજે દીવસે સળગાવે તો તેમાં મહા પાપ છે. આવા પાપથી તે માણુસની સ્ત્રી ઘણા કાળ સુધી વાંઝણી રહે છે. આ શીક્ષા સાંભળી અરજુને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિનંતી કરી કે હે અનાથના નાથ દયાસીંધુ વાસુદેવ ! આપે જે શીક્ષા કહી તે સાંભળવાથી દાસના મનમાં અતી આનંદ થયો છે. કૃપા કરીને બીજી કોઇ આજ્ઞા કરો.

શિક્ષા ૭ મી—હે અરજુન ! સુર્યનારાયણના સનમુખ રહીને દાતણ તથા કોગળા વીગેરે કરવા નહી. તેમ અગ્ની અને જળમાં પણ કોગળા કરવા નહી કેમકે તેમ કર્યાથી અંતકાળે નર્કમાં જવું પડે છે કેમકે દેવતાઓમાં આ ત્રણે દેવતાઓ મોટા મનાય છે તેથી જે મનુષ્ય આ ત્રણે દેવતાઓનું પ્રીતીથી પુજન કરે તો તેને યજ્ઞ કર્યાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ઘનષ્યામ ચતુરભુજ સ્વરૂપ ! એ ત્રણે દેવતાઓનું પુજન કઈ વીધીથી હમેશાં કરવું જોઇએ, તે કૃપા કરીને કહો. શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું. કે—આદીતવારે સુર્યનારાયણનું વ્રત ધારણ કરવું, અને વ્રત ન રાખી શકાય તો તે દીવસે ફળ આહાર કરવો પણ અનાજ ખાવું નહી હવે અગ્ની દેવતાની પુજાની વીધી કહું છું. પ્રાતઃકાળે સ્નાન કરીને પોતાના ઇષ્ટદેવતાનું ધ્યાન ધરી ઘી, સાકર, તલ જવ આદી સામગ્રીથી અગ્નિ દેવનું પુજન કરવું અને જો આ રીતે ન થઇ શકે તો રસોઇ તૈયાર થાય ત્યારે રસોઈની બધી સામગ્રીથી પુજન કરવું. હવે જળદેવતાની પુજાની વીધી કહું છું. પ્રાતઃકાળે સ્નાન કરી કુવા અથવા તળાવ ઊપર જઇ દુધ તથા ચંદન, ચોખા, પુષ્પ ચડાવીને નૈવેદ અર્પણ કરવુ. જે મનુષ્ય આ રીતે ત્રણ દેવતાઓનું પુજન પ્રતીદીન કરે તો તે આ લોકમાં ધન, સંતાન અને પરલોકમાં વઈકુંઠ વાસ પામે.

શિક્ષા ૮ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય બળતા દીવાને ઝપટ મારી બુજાવે અને દીવાથી દીવો લગાડી સળગાવે તે મહાપાતકી થાય છે.

શિક્ષા ૯ મી—હે અરજુન ! મનુષ્ય વ્રત ધારણ કરી ખાટલા ઉપર સુવે છે તેનું વ્રત નીષ્ફળ થાય છે કારણ કે જેનું વ્રત ધારણ કરે તે દેવતા વ્રતને દીવસે તે મનુષ્યના અંગમાં પ્રવેશ કરે છે તેથી વ્રત વાળાએ પૃથ્વી ઊપર સુઇ રહી સ્ત્રીથી અલગ રહેવું. આમ કર્યાથી દેવતા પ્રસન્ન થઇને આશીર્વાદ આપેછે અને વ્રત ફળદાયક થાયછે.

શિક્ષા ૧૦ મી—હે અરજુન ! વ્રત રાખ્યું હોય તે દીવસે પોતાનું એઠું જુઠણ કોઇને કાંઇ પણ આપવું નહિ કેમકે તે ખાનાર મનુષ્ય વ્રતનું અડધું લેઈ લે છે.

શિક્ષા ૧૧ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય રસોઈની બધી સામગ્રી બરાબર તૈયાર થવા પહેલાં અથવા અગ્ની દેવોને જમાડયા અગાઉ જલદી કરીને જમવા બેશી જાય અને જ્યાં સુધી રસોઈની સવ ચીજો તૈયાર થઈ ન હોય અને અગ્નીદેવને જમાડયા અગાઉ રસોડામાંથી બીજાને અગ્ની આપે અને રસોઈની સામગ્રીને પાત્ર વીના પૃથ્વી-પર મુકે તો આ ત્રણે પાપથી સદા દરીદ્ર અવસ્થામાં રહે માટે મનુષ્યે અવશ્ય જાણવું જોઇએ કે જ્યારે રસોઇની સર્વ સામગ્રી તૈયાર થાય ત્યારે સ્વચ્છતાથી અગ્ની સન્મુખ

પાટલા ઉપર બેસીને પુરણબ્રહ્મ પરમ દયાળુ પરમેશ્વરને તૈયાર થયેલી રસોઈની સામગ્રી ધરવી અને અન્નદેવને નમસ્કાર કરવા અને અભ્યાગતને રસોઇની સર્વ સામગ્રીથી ભોજન કરાવવું. જો તે ગરીબ અવસ્થાને લીધે બની શકે નહી તો થોડી થોડી સર્વ ચીજો અભ્યાગતને નીમીત અર્પણ કરવી અને પછી જમવું એ પ્રમાણે જે મનુષ્ય કરશે તે મહા પુણ્યના પ્રતાપથી અગ્નિદેવ તથા અન્નદેવતાનો આશીર્વાદ પામીને સદા સુખી રહેશે.

શિક્ષા ૧૨ મી—હે અરજુન! જે માણસ તાંબાના વાસણમાં પાણી ભરીને કુદરતી હાજતે (ઝાડે જંગલ) લઇ જઈ અભ્ટઠ કરે તો તે મનુષ્ય અંતકાળે નરકનો અધીકારી થાય કેમકે સર્વ ધાતુઓમાં ત્રાંબુ અતી પવિત્ર છે એટલા માટે ત્રાંબાના વાસણથી સ્નાન કરનાર મનુષ્યને ગંગાસ્નાન સરખુ પુણ્ય થાય છે અને પોતાના પિતૃદેવતાને ત્રાંબાના વાસણમાં ભોજન અથવા જળ અર્પણ કરે તો તે પણ મોટું પુણ્ય ગણાય છે.

શિક્ષા ૧૩ મી—હે અરજુન! જે માણસ બ્રહ્મહત્યા તથા પરસ્ત્રીનો સંગ કરે તો તેને હજાર વરસ પર્યંત નરકમાં વાસ કરવો પડે છે. કદાચ પરસ્ત્રીનો સંગ કરવાથી જો વિર્યનું બીંદુ પડી તેમાંથી પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તો પોતાના સૌચ કરમો થકી જે સ્વર્ગની પ્રાપ્તી થાય છે તે ન થતાં ઉલટું નરકમાં જવું પડે એટલુંજ નહી

પણ પોતાના પિતૃ દેવતાઓ જે પોતાની સારી કરણીથી સ્વર્ગ પામ્યા હશે તે પણ નરકમાં પડે છે અને શ્રાદ્ધ તરપણુથી સદા વિમુખ રહે છે તેથી આ પાપ બધાં પાપો કરતાં મોટું ગણાય છે.

શિક્ષા ૧૪ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય સ્ત્રીનો સંગ કરી સ્નાન નહી કરતાં અપવીત્ર રહે છે તે અંતકાળે નરકવાસમાં દારૂણ દુઃખ ભોગવે છે કેમકે એવા અપવિત્ર માણુસનાં પગલાં પૃથ્વી પર મુકવાં તે પોતાના પિતૃના પંઠ પર મુકવા સરખાં ગણાય છે.

શિક્ષા ૧૫ મી—હે અરજુન ! અમાવાષ્યાને દીવસે જે મનુષ્ય ઝાડનાં પાંદડાં તથા ડાંખળાં તોડે છે તેને બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ વળગે છે એટલા માટે તે દીવસ દાતણ પણ કરવું ઉચીત નથી કેમકે તે પણ એક ઝાડનું ડાંખરૂં કહેવાય છે.

શિક્ષા ૧૬ મી—હે અરજુન ! કોઇ અભ્યાગત સાધુ અથવા મુસાફર માણુસની યાચનાનો જે માણુસ અનાદર કરે તે મહા પાતકી થાય છે માટે મનુષ્યને ઉચીત છે કે પોતાની શક્તિ મુજબ કાંઈ પણ આપી તેને સંતોષવો અને જો આપવાની શક્તિ નહી હોય તો નમ્રતાથી કોઈ પુણ્યવાન ગૃહસ્થાનું સ્થાનક દેખાડી આવવું. એ સર્વ દાનથી પણ શ્રેષ્ટ દાન ગણાય છે.

શિક્ષા ૧૭ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય પોતાના ઘરમાં તુટેલો ખાટલો તથા ફુટેલાં વાસણ રાખે તો તે અવસ્ય દરીદ્ર થાય.

શિક્ષા ૧૮ મી—હે અરજુન! જે માણસ પરમાત્માના નામનું ભજન કીરતન કરી ભોજન કરે છે તે હાલતાં ચાલતાં ઉઠતાં આ લોક તથા પરલોકમાં મનવાંછીત ફળને પામે છે. આ શીક્ષાથી જે માણસ વિરૂદ્ધ વર્તે છે તે મહોપાપનો અધીકારી થાય છે.

શિક્ષા ૧૯ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય એકજ પાત્રમાં બીજાની સાથે ભોજન કરે છે અથવા કરાવે છે તે ભ્રષ્ટ થાય છે કેમકે પૂર્વજન્મમાં તે માણસ કઈ જાતનો હશે તે માણસથી જાણી શકાતું નથી તેથી એકઠા બેસીને ભોજન કરવાથી અથવા બીજાનું એઠું ખાવાથી પૂર્વજન્મની પ્રકૃતિનો અંતઃકરણમાં પ્રવેશ થાય છે અને તેથી નીચ કર્મ ભોગવવું પડે છે.

શિક્ષા ૨૦ મી—હે અરજુન! ભોજન કરતી વખતે અન્નદેવ મુખમાં વાસ કરે છે. માટે મનુષ્યને ઉચીત છે કે મુંગે ભોજન કરવું કેમકે બોલવાથી કોઈ વખત સારૂં માઠું બોલાઈ જાય તો અન્નદેવતાના શ્રાપથી આ જન્મમાં દરિદ્રપણાને પામે છે. માટે મનુષ્યે એક ચિત્તથી પલાંઠી વાળી અન્નદેવતાની મોટાઇ માનીને ભોજન કરવું જેથી

અન્નદેવતા પ્રસન્ન થઇ આશીષ આપે છે.

આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે જગદીશ જગતગુરૂ ! ભોજન કરતી વખતે કોઇને કાંઇ કહેવું પડે અથવા બોલવું પડે તેનુ કેમ કરવું ! ત્યારે શ્રીકૃશ્નજીએ કહ્યું કે જો બોલવાની જરૂર પડે તો પાંચ ગ્રાસ ખાઇને આચમન કરી જે કામ હોય તે કરવું પણ કોઇની નિંદા કે બુરૂ કામ કરવાને કહેવું નહી.

(શિક્ષા નં. [illegible] મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાની અરધાંગી (સ્ત્રી)ને ખોટા આચરણોવાળી સમજી તેની નિંદા કરે અથવા દુઃખ આપે અને પોતે પણ અંતઃકરણમાં દુઃખી રહે તે મનુષ્ય પશુ સમાન જાણવો અને આવા કલેશથી સંસારમાં અપકીરતી પામી અંતકાળે નરકનો અધિકારી થાયછે કેમકે પોતાની સ્ત્રીના સંગથી જે પુત્રની ઉત્પત્તિ થાય છે તે વખતે તે મનુષ્યના પિતૃ દેવ નીચ કર્મથી નર્કના અધિકારી થયા હોય તો તે પોતાના વંશમાં પુત્રની ઉત્પત્તિથી મુક્ત થઇ વૈકુંઠમાં વાસ કરે છે અને પ્રસન્નતાથી તે પુત્રને આશીર્વાદ આપે છે. આવા કારણથી પોતાની પરણેલી સ્ત્રીને હમેશાં પ્યાર તથા પૈસાથી પ્રસન્ન રાખવી તે એવી રીતે કે સ્ત્રીના મનમાં એવું ભાસે કે મારા પતિ સમાન મારો હિતકારી કોઇ નથી, કેમકે પરણેલી સ્ત્રી પાપ તથા પુણ્યની ભાગીદાર છે અને કદાચિત તે સ્ત્રીથી કોઇ અવિચાર્ય કામ

થઈ જાય તો ડાહ્યા પુરૂષે ફરીથી એવું નહી કરવા માટે શીખામણ આપી પ્રસન્ન રાખવી તેમજ સ્ત્રીએ પણ પોતાનું પતિવ્રત સાચવી પોતાના પતિને પરમેશ્વર સમાન જાણી તેની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન ન કરતાં સુખમાં તથા દુઃખમાં પ્રસન્ન રહી પરમેશ્વરે આપ્યું હોય તેમાં સંતોષ માની સારા શણગાર સજી કોઇ વાતે પોતાના પતિને કંટાળો ન આપતાં આનંદમાં રહેવું. આથી પુરૂષને પોતાના ધંધા રોજગારમાં સાવધાનપણેથી સારી પ્રાપ્તી થાય છે માટે આ પ્રમાણે સ્ત્રી પુરૂષ અન્યોઅન્ય પ્યારથી વરતે તો આ લોકમાં અપાર સુખ ભોગવી અંતકાળે મોક્ષ પામી વૈકુંઠ ધામમાં પરમ આનંદથી વાસ કરે છે.

શિક્ષા ૨૨ મી—હે અરજુન! દીપકના જોતની અથવા સૂર્યની ખોટી છાંયા જો મનુષ્ય ઉપર પડે તો તે દુષીતછે.

શિક્ષા ૨૩ મી—હે અરજુન! જો મનુષ્ય મંત્ર.તંત્ર અને મુઠની અથવા બીજા કોઈ ઉપાયથી કોઇને મારવાનું કરે તો તે અંતકાળે બાર વરસ સુધી નર્કનો ભોગી થાય.

શિક્ષા ૨૪ મી—હે અરજુન! રોટલા તથા રોટલી ઉપર ઘી ચોપડ્યા વિના ભોજન કરવું તે પ્રેત સંગે ભોજન કર્યા બરોબર છે. કારણ કે લુખા ભોજનમાં હમ્મેશાં પ્રેતનો વાસ રહેવાથી પ્રેત વિઘ્ન કરે છે. તેથી દરિદ્રી અવસ્થા થાય છે માટે મનુષ્યે હમેશાં શક્તી પ્રમાણે

ભોજનમાં ઘી વાપરવાથી પ્રેત બાધ કરી શકતું નથી.

શિક્ષા ૨૫ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય દીવાની જોતમાંથી અગ્નિ સળગાવી રસોઇ અથવા બીજું કાંઇ કામ કરે તો દીપકના શ્રાપથી કષ્ટ પામે છે કારણ કે તે અગ્નિ ચિતા સમાન છે.

શિક્ષા ૨૬ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પ્રાતઃકાળે અથવા સંધ્યાકાળે ઘરના ઉમરા ઉપર બેસે તો તેની સંપતીનો નાશ થઇ કરજમાં વધારો થાય છે.

શિક્ષા ૨૭ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પ્રાતઃકાળે ઝાડુ વાળી કચરો આંગણામાં રાખી મુકે તે લક્ષ્મીજીના શ્રાપથી સદા દરીદ્રી રહે છે.

શિક્ષા ૨૮ મી—હે અરજુન જે મનુષ્ય તળાવ, નદી, અથવા બગીચાના કીનારા ઉપર કુદરતી હાજતે (ઝાડે) જાય તે બહુ કાળ નરકમાં નીવાસ કરે છે.

શિક્ષા ૨૯ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય એકાદસી વ્રત ધારણ નહિ કરતાં અનાજ ખાય તો તેનું જીવવું પશુ સમાન સમજવું અને પાંચ હત્યાનો અધીકારી થઇ અંતકાળે નરકમાં વાસ કરે છે તેટલા માટે મનુષ્યે એકાદશીનું વ્રત ધારણ કરી આખો દીવસ ભગવાનના ધ્યાનમાં મગ્ન રહી રાત્રીએ જાગ્રણ કરે તેથી મોટા મોટા પાપનો નાશ થાય છે, એટલુંજ નહી પણ પોતાના

પીતૃદેવતાને પણ સ્વર્ગની પ્રાપ્તી થાય છે. આ શીક્ષા સાંભળીને અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભયભંજન દીનદયાળ કોઈ વખતે ભુલે ચુકે વૃતી દીવસે અનાજ ખવાય તો એ પાપથી શી રીતે છુટાય ? શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું હે અરજુન અનાજ ખાતી વખતે વ્રત છે એમ જાણવામાં આવે તો ફરીથી ગ્રાસ નહી ભરતાં વૃત ધારણ કરે તો તેના વૃતનું ફળ પુરણ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેના પીતૃદેવ પણ સુખી થાય છે કદાચ કોઈ મનુષ્ય નીરજન વૃત ન રાખી શકે તો ફક્ત ગાયના દુધથી અથવા ફળ અહાર કર્યાથી પણ વ્રતનું ફળ પરીપુરણ પામે છે વળી આ વાત ઉપર પણ ચોખા અથવા લુણ (મીઠુ) ખાવું નહી. આજારી માણસે પણ એકાદસીને દીવસે ચોખા અથવા લુણ (મીઠાનો) ત્યાગ કરવો તેમજ રવીવારે પણ મીઠાવાળુ ભોજન ખાવું નહી. આવી ઉત્તમ શિક્ષા શ્રીકૃષ્ણજીના મુખથી સાંભળી અરજુન મહા શોક સમુદ્રમાં આ ગુપ્ત વાતથી કંપીત થઈ ડુબી ગયો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે તેને સોચ અવસ્થામાં જોઈ અતી દયાથી તેના મનનો કલેશ મટાડી આજ્ઞા કરી કે હે અરજુન ! તારાથી આજ સુધી ઉંચ નીચ કરમ બન્યાં તેને માટે આ ગુપ્ત ભેદ તારા આગળ પ્રગટ કર્યો તેને તું તનમનથી અંગીકાર કર આ આજ્ઞા સાંભળીને અરજુને શ્રી ભગવાનના પગમાં મસ્તક નમાવી સ્તુતિ કરી

કે હે મધુસૂદન ! વ્રજભૂષણ નંદના નંદ ! મનમોહન ! અધમ ઉદ્ધારણ દુઃખસંહારક ! આ સંસારસાગરથી પાર ઉતરવા નોકારૂપ આ શિક્ષાઓનો મહીમા ગાતાં શેષાદિ દેવતાઓ પણ પાર પામી શક્યા નથી. હે નાથ ! મારાપર ક્ષમા કરો અર્થાત્ કાંઇ આજ્ઞા કરો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે અરજુનને પરમભક્ત જાણી નિચે પ્રમાણે બીજી આજ્ઞા કરીછે.

શિક્ષા ૩૦ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય રજસ્વલા સ્ત્રીથી મૈથુન કરે તે આ સંસારમાં તેના પાપથી તેનું શરીર હમેશ રોગી રહે અને અંતકાળે હજાર વર્ષ સુધી નરક ભોગવે કારણકે રજસ્વલા સ્ત્રી પહેલે દીવસે બ્રહ્મહત્યારી, બીજે દીવસે ચંડાલણી, ત્રીજે દીવસે ધોબણના સમાન છે માટે ત્રણ દીવસમાં તેના લુગડાને અડકવાથી તથા તેનું મોઢું જોવાથી પાપ લાગે છે અથવા તેના હાથથી ભોજન કરે તો આખી ઊમરમાં કરેલાં પુણ્યદાનનો નાશ થાય છે એટલા માટે ત્રણ દીવસ રજસ્વલા સ્રીથી દુર રહી ચોથે દીવસે સ્નાન કરી શુદ્ધ થયા પછી પુરૂષે સ્રીનો સમાગમ કરવો અને તે દિવસે જો સમાગમ ન કરે તો પુરૂષને હત્યા લાગે છે એવું સાંભળીને અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે સ્રીનો પતી પરદેશ ગયો હોય તો તે પાપથી શી રીતે મુક્ત થાય ? ભગવાન બોલ્યા કે કદાપી પુરુષ ઘેર ન હોય તો રાત્રીએ સ્નાન કરી સુર્ય સન્મુખ

રહી પોતાના સ્વામીની સુરજને મનરુપ આરસીમાં જોઇ લે તો તેનો પતી આ પાપથી મુક્ત થાય છે.

શિક્ષા ૩૧ મી—હે અરજુન! જે મનુસ્ય પોતાના જીવને કાંઈ ઉત્તમ પ્રકારના પદાર્થ ઉપર ઇચ્છા અટકાવી તે પદાર્થથી વિમુખ રાખે તો તે માણુસ આ જન્મમાં સદા દરીદ્ર રહે છે. અને મરણુ પાછળ પણુ તેના જીવને મુક્તી મળતી નથી. આવું શ્રી ભગવાનનું વચન સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે દીનદયાળ! નીરધન મનુસ્ય પોતાના જીવની ઈચ્છા પરીપુર્ણ શી રીતે કરી શકે? ત્યારે શ્રી ક્રશ્ન ભગવાને કહ્યું કે નીરધન માણુસ પોતાની જીવની પ્રસંનતા માટે રવીવારે અથવા જન્મનક્ષત્રના દીવસે અથવા અમાવાસ્યાને દીવસે પોતાની મરજી મુજબ મન માન્યા પદારથનું ભોજન કરે તો ઈશ્વર તેની મન કામના સદાય પુરણુ કરે.

શિક્ષા ૩૨ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્યે કાંઇ વસ્તુ કોઇને ધરમાદા તરીકે આપી હોય અને પછી લે અથવા પોતાના મનમાં કોઈ વસ્તુ ધરમાદા આપવી કરીને જો તે પાછી ન આપે તો તે માટે પાપી થાય છે અથવા કોઈની ઉછીતી કોઇ કારણુથી વસ્તુ પચાવી જાય તે આ જન્મમાં અપકીરતી પામી બીજા જન્મમાં સહસ્ર ગણું

આપતાં પણ પાપના બંધનથી છુટતો નથી. માટે મનુ-ષ્યને ઉચીત છે કે મોં ફેરી બોલીને ફરી જવું નહિ.

શિક્ષા ૩૩ મી—હે અરજુન ! જે માણસ પોતાની છોકરીનું લગ્ન પૈસા લઇને કરે છે તે મહા પાતકી થાય છે અને તે પાપના ફળથી નિરધંન થઈ દરીદ્ર અવસ્થાને પામે છે એટલુંજ નહી પણ તેના પીતૃદેવ આદથી પણ વીમુખ રહી નરકમાં વાસ કરે છે.

શિક્ષા ૩૪ મી—હે અરજુન ! મનુષ્યને ઉચીત છે કે કોઇએ કાંઈ વસ્તુની માગણી કરી હોય અને તે આપણી પાસે હોય તો તે આપવી કેમકે તેથી અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યા સરખું પુણ્ય થાય છે.

શિક્ષા ૩૫ મી—હે અરજુન ! જે માણસ ઈશ્વરે આપેલી બક્ષીસ ઉપર સંતોષ ન રાખતાં બીજાની અપેક્ષા કરે છે તે સદાકાળ દુઃખી અવસ્થામાં રહે છે એટલા માટે મનુષ્યે સંતોષ રાખવો, કેમકે સંતોષી સદા સુખી.

શિક્ષા ૩૬ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાના મનકામના સીદ્ધ કરવા ચાર પાયાના આસન (ખુરશી, ખાટલો વીગેરે) ઉપર બેસીને પરીબ્રહ્મ જગદીશ્વરનું પુજન કરે તો તે અફળ જાય છે એટલા માટે ભોંય ઉપર એકાંતમાં પવીત્ર આસન જેવાં કે દર્ભાસન, ઉર્ણાસન સુધા રાખી એક ચિત્તે પરમાત્માનું સ્મરણ પુજનમાં મન લ-

આવે તો તે ફળદાયક છે.

શિક્ષા ૩૭ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય તીર્થ કાંઠે જઈ પરસ્ત્રીને કુદૃષ્ટિથી નીહાળે તો તે પાપથી મુક્તિ કોઈ જગ્યાએ થતી નથી અને અંતકાળે યમદુત તે પાપીને નરકમાં લઈ જઈ લોહાની તપાવેલી શીખો આંખોમાં ખોસે અને અનેક પ્રકારનાં દુ:ખ આપે છે એ સાંભળી અરજુને વિનંતી કરી કે હે જગતગુરૂ અંતર્યામી કૃપા કરી કાંઈ બીજી પણ લાભકારી શીક્ષાનો ઉપદેશ કરો કે જેથી મનરૂપી મહેલમાં જ્ઞાનરૂપી દીવાનો ઉજાસ થાય.

શિક્ષા ૩૮ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય ગંગાસ્નાન કરવા જતી વખતે પગમાં પગરખાં પેહેરી જાય તો તે સ્નાનનું ફળ પામતો નથી.

શિક્ષા ૩૯ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય ચાર ભાઇઓની વચમાં બેસીને ખાવાનું મંગાવે અને તે બીજાઓને ન આપતાં એકલો ખાય તો તે પાપથી મુક્ત થતો નથી પણ આ વાતનો ગરીબને દોષ નથી.

શિક્ષા ૪૦ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય રવીવારે દ્વાદશીએ તથા અમાવાસ્યાને દીવસે ખીચડી ખાય તો પાપના બંધનથી બીજા ઉત્તમ પદાર્થો વીમુખ રહે છે, અને પ્રજા (પુત્ર) જીવે નહી.

શિક્ષા ૪૧ મી—હે અરજુન ! બારશને દીવસે

પુરાણ વાંચવાથી સાંભળવું અયોગ્ય છે, માટે તે દીવસે શ્રી વ્યાસમુની આખો દહાડો પરીપૂર્ણ પરમાત્માના પુજનમાં ધ્યાન રાખી બેસે છે તેથી જો કોઈ પુરાણ વાંચે તો તે ધ્યાનમાંથી ચલાયમાન થાય છે.

શિક્ષા ૪૨ મી—હે અરજુન ! રવીવારે અથવા વ્રત પારણને દીવસે દરપણમાં મુખ જોવું અયોગ્ય છે.

શિક્ષા ૪૩ મી—હે અરજુન ! જે ખાટલા ઉપર ધણી ધણીઆણી સુતાં હોય તે ખાટલા ઉપર બીજાએ સુવું અથવા બેસવું નહી. આ દોષ સુનારાં ધણી ધણીયાણીથી મોટા હોય તેમનેજ લાગે છે, પણ બાળકોને બાધ નથી.

શિક્ષા ૪૪ મી—હે અરજુન ! જે માણસ તલની ચોરી કરે તે મહા પાતકી થાય છે એટલુંજ નહી પણ કોઇ તલ ખવરાવે તો તે ખાવામાં પણ દોષ છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે મહારાજ કોઈ સગુ-વહાલું તલ ખવરાવે તો શી રીતે ખાવા ? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે ભોજનના બદલામાં કોઇને તલ ખવરાવવા નહી પણ બ્રાહ્મણને આપવા જેથી પુણ્ય થાય.

શિક્ષા ૪૫ મી—હે અરજુન ! જે માણસ લાગવી (પીસાબ) કરીને પાંણી લઈ હાથ પગ ધોતા નથી ને અપવીત્ર રહેછે અને તેથી સદકર્મનું ફળ કરી શકતો નથી.

શિક્ષા ૪૬ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય એકાગ્ર ચીત્ત રાખી કથા વાર્તામાં ધ્યાન રાખે તે વૈકુંઠમાં નાના પ્રકારનાં સુખ ભોગવે છે.

શિક્ષા ૪૭ મી—હે અરજુન ! મનુષ્ય અનામત વસ્તુને પોતાના કબજામાં લે તે અનેક પ્રકારનાં દુ:ખ ભોગવી અંતકાળે નરકનો અધીકારી થાય ને તેની સ્ત્રીને વાંઝીયાપણું ભોગવવું પડે.

શિક્ષા ૪૮ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાની પરણેલી સ્ત્રીનો ત્યાગ કરે અથવા ગાયના ટોળામાં જઈ, વીનાકારણે મૈથુન કરતાં ગાયને ડરાવી નસાડે તો તે નરકનો અધીકારી થાય છે તેમજ તેનો વંશ ઘેલો-ગાંડો થાય છે.

શિક્ષા ૪૯ મી—હે અરજુન ! જેનો લેણહાર તગાદો કરી બારણામાં બેઠો હોય તે વખતે કરજદાર માણસ જો ઘરમાં રહી અન્ન જલ લે તો તે અપરાધી થવાથી જન્મ આખો દરીદ્ર રહે છે.

શિક્ષા ૫૦ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાના કુટુંબની અથવા નાતની નિંદા કરે છે તો તે પુત્રનું સુખ પામતો નથી.

શિક્ષા ૫૧ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાની બડાઇ કરે અથવા બીજાને મોઢેથી સાંભળીને મલકાઈ જાય તેને મુરખ જાણવો, એટલુંજ નહી પણ અંતકાળે

નરકનો અધીકારી થાય છે માટે મનુષ્યને ઉચીત છે કે સ્વગુણ મુખથી ગાવો નહી.

શિક્ષા પર મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય બગીચા અથવા તળાવની પાળને તથા વૃક્ષના ફુળને વગર વીચારે ઉન્મત થઇને તોડી પાડે અથવા શીખેલી વિદ્યા ઉપર ધ્યાન ન રાખતાં અનીતિથી ચાલે છે તો તે પાપથી મુક્તિ ના પામતાં અંતકાળે નરકમાં જાય છે.

શિક્ષા પ૩ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાનાં પાળેલાં જનાવરને ભુખ્યાં રાખે અથવા નિદયપણે હદથી બાહે મહેનત કરાવે તેને મોટો પાપી જાણવો. આવા પાપથી ધન સંતાનનું સુખ ન પામતાં આગલા જન્મમાં વ્યંઢળ અથવા નપુંસક થાય કદાચિત પુન્યના પ્રતાપથી તે નહી તો તે પાપથી પ્રજા તો અવશ્ય નપુંસક થાય એમાં કાંઇ પણ સંદેહ જાણવો નહિ.

શિક્ષા પ૪ મી—હે અરજુન ! જે માણસ રૂપિઆને બદલે જમીન કબજે રાખે છે તો તે પાપથી આંખે આંધળો થઇ સંતાનનું સુખ પામતો નથી.

શિક્ષા પપ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય વડીલો પાસે જુઠું બોલે છે તે દારિદ્ર થાય છે.

શિક્ષા પ૬ મી—હે અરજુન ! ચારો ચરતી ગાયને હાંકી કહાડે છે તે પાપના બંધનથી પુત્રનું સુખ પામતો નથી.

શિક્ષા ૫૭ મી—હે અરજુન ! જે માણસ યુદ્ધ સ્થાનમાં જઇને અસામર્થ્યપણું દેખાડી પોતાના સ્વામીને એકલો મુકી નાશી જાય તે કોઢીઓ થાય છે એટલુંજ નહી પણ અંતકાળે રૌ રૌ નરકમાં પડે છે.

શિક્ષા ૫૮ મી—હે અરજુન ! જે માણસ તિર્થકાંઠે જઈ પોતાની સ્રી સહિત (એક પોતીયે) સ્નાન કર્યું નથી તેનું જીવવું પશુ સમાન છે માટે મનુષ્યને ઉચીત છે કે એક વખત તિર્થ કાંઠે જઈ સ્રી સહિત સ્નાન કરવું જેથી અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યાનું પુણ્ય થાય છે. આ સાંભળી અર્જુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે અંતરજામી, દિનબંધુ, આપે આજ્ઞા કરી તે અતી ઉત્તમ છે પરંતુ તિર્થ કાંઠે જવા માટે પૈસા ન હોય તેવા માણસને અથવા શરીરે અશક્ત થએલા માણુસે શું કરવું ઉચિત છે તે કૃપા કરી કહો, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને આજ્ઞા કરી કે હે અરજુન ! તેવા મનુષ્યે અમાવાસ્યા. પુર્ણિમા, જન્મનક્ષત્ર, સિદ્ધયોગ અથવા વ્યતિપાતાદી શુભ વારે પોતાની સ્રી સહિત તળાવ, નદી, કુંડ અથવા પોતાને ઘેર સ્નાન કરી શક્તિ પ્રમાણે પુણ્યદાન કરે એથી તિર્થસ્નાનથી પણ અધિક ફલને પામે છે અને થએલાં પાપોથી મુક્તિ પામી વૈકુંઠમાં વાસ કરે છે. હે અરજુન ! આ શિક્ષા વેદમાં ગુપ્ત રહી છે, અને દેવતાં પણ જાણવાને અશક્ત છે પરંતુ હું તને મારો પરમભક્ત જાણી તારા હીત માટે કહું છું.

શિક્ષા ૫૯ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય બીજાની એબ ઉઘાડી કરે તે રોમ રોમં નરકમાં પડે છે.

શિક્ષા ૬૦ મી—હે અરજુન! જે દીવસે ગાય વાછરડાને જન્મ આપે છે તે દીવસથી ૮૦ દીવસ સુધી ગાયને દોહી વાછરડાને ન પાતાં પોતાના ઉપયોગમાં દુધ લે છે તો તે પાપથી સંતાનનું સુખ ન પામતાં ઘણાં વરસ નરકમાં વાસ કરે છે.

શિક્ષા ૬૧ મી—હે અરજુન! જે માણસ પોતાના કુટુંબનો દ્રોહ કરી જીવથી મારી નાખે છે અથવા ભુંડું ઇચ્છે છે તે મોટો પાપી જાણવો.

શિક્ષા ૬૨ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય બીજાનો હીસ્સો પોતાના કબજામાં કરે તો તેની સ્ત્રી દુરાચરણી થાય પોતે જન્મભર દરિદ્રાવસ્થા ભોગવે અને સંતાનથી વિમુખ રહે કદાચ પુત્ર આવે તો તે મરી જાય છે અને જો પુત્રી આવે અને તે જીવે તો તે વિધવા અવસ્થા થઇને પોતે ચાર જન્મ સુધી અંધ અવસ્થા ભોગવે તે પછી યમના દુત લોઢાના તપાવેલા થાંભલાવડે બાંધીને તેને મારે છે.

શિક્ષા ૬૩ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય સૂર્ય અથવા ચંદ્રગ્રહણના વેરાવા વખતે ખાય, પાણી પીયે અથવા પીશાબ કરે તો તે સૂર્ય ચંદ્રના શ્રાપથી ધન તથા સંતાનનું સુખ પામતો નથી.

શિક્ષા ૬૪ મી—હે અરજુન ! હીશાએ જવા માટે લીધેલ પાણીમાંથી બાકી રહેલા પાણીએ હાથ પગ ધોવે તો દોષ લાગે છે અને તેના કુટુંબને પ્રેત બાધ કરે છે કેમકે એ પાણી પ્રેતના ભાગનું કહેવાય છે માટે તે લેવું નહી.

શિક્ષા ૬૫મી—હે અરજુન ! સંતાનહીન પુરૂષનું જીવવું વ્યર્થ છે. કારણ કે તે શ્રાદ્ધ તર્પણથી વિમુખ રહે છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે સ્વામી પુત્રહીણ માણસને કોના હાથથી શ્રાદ્ધ તર્પણ પહોંચે તે કૃપા કરી આજ્ઞા કરો. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે હે અરજુન ! આ વાર્થ ગુપ્ત છે તોપણ તને હું મારો પરમભક્ત જાણી કહું છું કે પુત્રહીણ પુરૂષની સ્ત્રી સુશીલ ધર્મ પાળવાવાળી હોય અને તે પ્રીતિભાવથી શુદ્ધ શ્રાદ્ધ તર્પણ કરે તો તેના પતિને પહોંચે છે અને આવી પતિવ્રતા સ્ત્રીના સારા કર્મથી સાતે પેઢીના પીતૃઓ વૈકુંઠમાં વાસ કરે છે અને તેનો પતિ પણ પોતાના પાપકર્મોથી જો નરકમાં પડયો હોય તો તે પણ વૈકુંઠને પામે છે.

શિક્ષા ૬૬ મી—હે અરજુન ! દ્વાદશી અમાવાસ્યા તથા રવીવારે જે મનુષ્ય શરીરે તેલ લગાવે છે તે દોષીત થાય છે.

શિક્ષા ૬૭ મી—હે અરજુન ! કોઇ પણ માણસે

પોતાના આંગણામાં વડ અથવા પીપળાનું ઝાડ રાખવું નહી કારણ કે પીતૃદેવ પ્રતિદીન એકવાર પોતાના પરિવારને ઘેર આવે છે તો તે વડ પીપળામાં રહેલા ભુત, પીશાચ, પ્રેતાદિકના ડરવાથી નાશી જઈ શ્રાપ આપે છે અથવા પીતૃ નિમિતે જે કાંઈ બ્રહ્મભોજન કરાવે તે પીતૃ દેવને નહી પુગતાં ઉપલા કારણથી નિષ્ફળ જાય છે તેથી તે સદા નીરધન થઈ દરીદ્રી અવસ્થા ભોગવે છે માટે ઘર આગળ પીપળો અથવા વડનું વૃક્ષ રાખવું નહી તેમજ તેની નીચે દીવો રાખવો પણ અશુભ છે.

શિક્ષા ૬૮ મી—હે અરજુન! મનુષ્ય દેહ અતી કઠીનતાથી પુર્વના પુન્યે પ્રાપ્ત થાય છે. તેથી આ અમૂલ્ય દેહને ગળામાં ફાંસો નાંખવો અયોગ્ય છે કારણકે પોતે દરેક માણસના માથાની ચોટલી પોતાના હાથમાં રાખી છે તેથી તે પોતાની ખુશી મુજબ દેહમાંથી જીવને ખેંચી લે છે પણ માણસથી જાણી શકાતું નથી કે આપણું મોત ક્યારે થશે. બાળ અવસ્થામાં તથા યુવાવસ્થામાં ઇશ્વર આરાધન ન કરતાં વૃદ્ધાવસ્થામાં કરીશું એમ માનવું એ ભુલ ભરેલું છે. માટે મનુષ્યને ઉચીત છે કે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ મત્સર વગેરે દરેક દુર્ગુણ તજીને ઇશ્વરે જે આપેલું છે તેમાં સંતોષ માની હર્ષ, શોક, હાની, લાભ સરખી જાણી સર્વ જીવને પુર્ણ પરમેશ્વર સમાન જાણી સદા સચ્ચિદાનંદ નારાયણના ચરણારવિંદમાં મન

લગાવી પ્રસન્નતાથી સ્મરણ કરવું કેમ કે અંતકાળે માતા પિતા, ભાઈ, તથા સગાં વહાલાં કોઈપણ સહાય કરતા નથી માત્ર પોતાના સુકર્મથી સહાયતા મળે છે.

શિક્ષા ૬૯ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પ્રતીદિન પીપળાને પાણી ન રેડે અથવા પખવાડીએ મહાદેવનું વ્રત પુજન કરે નહિ તો તે સદા નિરધનતાથી દુઃખી રહે અને તેનું જીવવું શિયાળના જેવું છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે વાસુદેવ ! જગતગુરૂ ! જો કોઇ મનુષ્ય નિત્યનિયમ ન રહે તો તેણે શું કરવું ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે શનિવારને દીવસે પીપળાના મુળમાં બ્રહ્મા, છાલમાં વિષ્ણુ, ડાળીઓમાં મહાદેવ, પાંદડે પાંદડે તેત્રીસ કરોડ દેવતાનો વાસો રહે છે તેથી તે દિવસે પીપળાનું પુજન કરવું તે પુજનની વિધિ કહું છું તે સાંભળ. સઘળાં તિર્થો (ગંગજળ, સમુદ્રજળ, દહીં, દુધ, સાકર, મધ) સહીત પુજન કરી પ્રદક્ષિણા કરી, શક્તિ પ્રમાણે પીપળાના વૃક્ષ નીચે બ્રહ્મભોજન કરાવી પોતે પણ કરે તો પુણ્યના પ્રતાપથી દેવતાઓના આશીર્વાદ પામી ધન સંતાનથી સુખ પામે અને અંતકાળે જમના દુતો તેનાથી ડરી નાશી જાય. આ રીતે પીપળાનું પુજન તીર્થ સ્નાન યજ્ઞના ફળની બરોબરી કરનારૂં છે. હવે મહાદેવના પૂજનની વિધિ આ પ્રમાણે કરવી. મહા મહિનાની કૃષ્ણ ચતુર્દશીએ મહાદેવનું વ્રત ધારણ કરી

રાત્રીનું જાગરણ કરી ચાર વેદના મંત્રોથી તિથી (દુધ, સાકર, ઘી, ગંગાજળ, મધ આદિ) મહાદેવને સ્નાન કરાવી વિધિપુર્વક પુજન કરે તો એ થએલાં પાપનો નાશ થઈ શીવ લોકમાં વાસ પામી મનકામના પુર્ણ થાય છે. કદાચ આ વ્રત પુરૂષ ન રાખી શકે તો તેની સ્ત્રી આવી રીતે વ્રત રાખે અને મહાદેવની પ્રિતિ સાથે પુજા કરે તો આ વ્રતનું ફળ બધા વ્રત કરતાં પરીપુર્ણ મળે. અર્જુન આવાં શિક્ષારૂપ વચનો સાંભળી પ્રસન્નતાથી વિનયપુર્વક દંડવત કરી બોલ્યા કે હે દિનદયાળ! આપના મુખથી આવી શિક્ષા સાંભળી મારી બુદ્ધિ વૃદ્ધિ પામે છે. તે સાંભળી શ્રીભગવાને કહ્યું કે હે અરજુન! આ પ્રમાણેની બોધરૂપી શિક્ષાઓ વિસ્તારીને તારી આગળ કહું છું તે ચિત્ત લગાડી સાંભળ.

શિક્ષા ૯૦ મી—હે અરજુન! જે કોઇ મનુષ્ય સ્નાન કરી ઊમરા અને મહુડાના ઝાડ નીચે જાય તો સ્નાનના ચોથા ભાગનું ફળ તે ઝાડને જાય છે. એ સાંભળી અર્જુને તેનું કારણ પુછતાં શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે, જ્યારે નરસિંહ અવતારે પોતાના નખથી હિરણ્યાક્ષનું પેટ ફાડયું ત્યારે નરસિંહના નખમાં બળતરા થવા લાગી. તેવામાં નરસિંહને ઉપલા બે વૃક્ષો નજરે પડ્યાં. તેનાં પાંદડાં નખે લાગવાથી બળતરા મટી અને આરામ થયો ત્યારે નરસિંહજીએ પ્રસન્ન થઇને પેલાં બે વૃક્ષોને વરદાન આપ્યું કે

જે કોઈ માણસ સ્નાન કરીને તમારી નીચે આવશે તેના સ્નાનના ફળનો ચોથો હીસ્સો તમને પ્રાપ્ત થશે. એ સાંભળીને અરજુને પુછ્યું કે હે શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા! કોઈ માણસ ગફલતથી તે ઝાડ નીચે જાય તો તેમાંથી શી રીતે બચે. ત્યારે શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું કે તે ઝાડ નીચે જનારૂ માણસ ત્રણ વખત શ્રી નૃસિંહ અવતારનું નામ લે તો તેના સ્નાનનું ફળ વૃક્ષને નહિ જતાં પોતાને પ્રાપ્ત થાયછે.

શિક્ષા ૭૧ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય સ્નાન કર્યા પછી ખાટલા ઉપર બેસે અથવા બહાર જઇને લોકોને અડકે તો તેને ફરી નહાવું જોઇએ પણ સ્નાન કરી જમીને બહાર જાય તો તેને દોષ લાગતો નથી.

શિક્ષા ૭૨—મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય આંબાનું ઝાડ કાપે તેને મહા દોષ છે અને જો આંબાનાં દશ ઝાડ કાપે તો એક બ્રહ્મહત્યા દોષની બરોબર છે માટે કોઈ મનુષ્યે આંબના ઝાડને કાપવું નહી અને જો કોઇ ઝાડ રોપીને બાગ કરાવે અથવા જાતે કરે તો તેને યજ્ઞના ફળની બરોબર ફળની પ્રાપ્તી થાય અને જો બાગ (વાડી) કરવાની શક્તિ ન હોય તો જલવાળા ઉત્તમ સ્થાન ઉપર પાંચ વૃક્ષ રોપે તો તે વૃક્ષોની આશીષથી અંતકાળે મોક્ષ ગતીને પામે.

શિક્ષા ૭૩ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય પોતાને ઘેર તુલશીનું ઝાડ વાવે અને હમેશાં સ્નાન કરી

તુલશીને જળ, ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ, નૈવેદ્ય, ધુપ દીપ વીગેરેથી પ્રતિદીન પુજા કરે તો તેના ઘેર જમના દુતો નહી આવતાં લક્ષ્મીજી પ્રસન્ન થઈ ઘરમાં વાસ કરી સુખમાં વૃદ્ધિ કરે છે તેમજ અશ્વમેધ કર્યા જેટલું ફળ થાય છે અને જો હમેશાં તુલશીની પુજા કરવી બને નહી તો અષાડ આસો, કારતક માસના દરેક દીવસે પુજા કરે તો તેનું ફળ યજ્ઞના ફળની બરોબર મળે તેમજ કોઈ માણસ આંબલીના ઝાડ નીચે બ્રાહ્મણને જમાડે તો તેનું પુણ્ય યજ્ઞની બરોબર કરનારૂં છે પણ રવિવારે આંબલીના ઝાડની પૂજા કરવી તેનો દોષ છે માટે તેમ ન કરવું.

શિક્ષા ૭૪ મી—હે અરજુન ! જે કોઈ પુરૂષ તીથી વાર નક્ષત્ર સમય વગર શ્રાદ્ધ કરે છે તે તેના પીતૃ દેવતાઓને પહોંચતું નથી.

શિક્ષા ૭૫ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્યના ઘરમાં વાંઝણી સ્ત્રી હોય તેનું જીવવું પશુસમાન છે. તેના હાથથી બનાવેલી રસોઇ પણ જમવી અયોગ્ય છે. આ કારણથી તેના મુખમાં દુર્ગંધી પેદા થાય છે. એવું સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે એવી સ્ત્રી ઘરમાં અથવા સગાં વહાલામાં હોય અને તે સ્ત્રી શીવાય બીજું કોઇ રસોઈ કરનાર ન હોય તો કેમ કરવું તે કૃપા કરી આજ્ઞા કરો ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું કે ભોજન કરવાને સમયે અનંત ભક્તિ

પરબ્રહ્મ કમળનયન ધર્મ રક્ષકનું નામ લઇને પ્રાર્થના કરી કહેવું કે હે જગદીશ્વર અધમ ઉદ્ધારણ, ભયભંજન, અઘમોચન તુંજ છે એવી રીતે શ્વાસે શ્વાસે નામ લઈ પૃથ્વી ઉપર જળની ધાર દઇ જ્યોતીસ્વરૂપનું ધ્યાન ધરી ભોજન કરે તો તેને બાધ ન લાગતાં ધન સંતાનની પ્રાપ્તી થાય છે.

(શિક્ષા ૭૬ મી—હે અરજુન ! જળ પીવા માટે કોઇની પાસે માગણી કરી હોય અને જળથી ભરીને લોટો લાવે તો તે હાથોહાથ ન લેતાં જમીન ઉપર મુકાવી પછી પોતાને હાથે લઇને પીયે તો તેમાં દોષ નથી પણ હાથોહાથ લઇને પીયે તેમાં દોષ છે.

(શિક્ષા ૭૭ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય ભોજન કરેલાં એઠાં વાસણો તરત સાફ ન કરતાં એમને એમ રાખી મુકે તો તે અન્નદેવતાના શ્રાપથી સદા દરિદ્રી રહી બહુ દુઃખ પામે છે.

(શિક્ષા ૭૮ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય પોતાનું આંગણું લીંપી ગુંપીને સાફ ન રાખે તો તે મહાદેવજીના તથા પોતાના પીતૃ દેવતાના શ્રાપથી છઠે મહીને નીરાધાર થઇ અતી દુઃખ પામે, અને આ વાત પણ ધ્યાનમાં રાખવી કે પીતાના પાપથી પુત્ર દરિદ્રી થાય છે અને સ્ત્રીના પાપથી પુરૂષને મુક્તિ મળતી નથી કદી પોતાના પુણ્યના

બળે કરી સ્વર્ગની પ્રાપ્તી થઇ હોય તો તે નષ્ટ થઈ જાયછે.

શિક્ષા ૯૯ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય નદી, તલાવ વીગેરે છોડીને ઘરમાં ગરમ પાણીયે ન્હાય છે તેનું ન્હાવું અશુદ્ધ છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે કોઈ ગામમાં નદી વીગેરે ન્હાવાનાં સ્થળો ન હોય તો તેનું કેમ કરવું ? તે કૃપા કરી આજ્ઞા કરો. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે જો ગરમ પાણીમાં હાથ બોળ્યા સિવાય સ્નાન કરે તો ગંગા સ્નાન જેવું શુદ્ધ છે. હે અરજુન ! આવી આવી વાતોમાં બહુ ધ્યાન રાખવાની જરૂર છે પણ તે કોઇનાથી રાખી શકાતી નથી એજ મોટું આશ્ચર્ય છે. પરંતુ પરમાત્માની ભક્તિ કરીને મુક્તિ પામેલ એવા બુદ્ધિમાન પુરૂષો તો અવશ્ય ધ્યાન લગાવે છે. આ સાંભળીને અરજુને બહુ શોચ કરી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના ચરણારવિંદમાં શીશ નમાવી વિનતી કરી કે હે સચ્ચીદાનંદ વાસુદેવ ! આપે આ આજ્ઞાઓ કરી તેમાંથી કેટલીક બને છે અને કેટલીક નથી બનતી તો તેના દોષથી મુક્ત કેમ થવાય તે કૃપા કરી આજ્ઞા કરો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને અરજુનને બહુ શોચ કરતો જાણી દયાળુપણે આજ્ઞા કરી કે—

(દુહો.)

વીતેલ વાતનો શોચ ન કરતાં, ધીરજ મનમાં ધાર;
ધ્યાન ધરો એટલાજ પર, મટે પાપ નિરધાર.

શિક્ષા ૮૦ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય સ્નાન કરી લલાટમાં તીલક કરતો નથી તેનું સ્નાન અફળ જાય છે તેમજ તીલક કરવાથી યમના દુતો તીલક જોઇને ડરી જાય છે, અર્થાત્ ઝાઝું દુઃખ ન આપતાં લાજ આબરૂથી ધર્મ રાજાની કચેરીમાં ખડા કરે છે.

શિક્ષા ૮૧ મી—હે અરજુન ! મનુષ્ય કાયા કોઈ મોટા પુન્યના પ્રતાપે પ્રાપ્ત કદાચીત થાય છે તોપણ જીવને ભોજનની પ્રાપ્તી માટે અતી દુઃખ સોસતે પણ પ્રતીદીન પ્રાપ્તી થતી નથી તો પુરણમાસી દીને અવશ્ય ભોજન કરવું ઉચીત છે અને તેથી મોટું પુણ્ય થાયછે.

શિક્ષા ૮૨ મી—હે અરજુન ! મનુષ્ય મસુર, ગાજર, લસણ અને કાંદા (ડુંગળી) આમાં કોઈ પણ વસ્તુ ખાય છે, તો તેનો સ્વર્ગમાં વાસ થવો દુર્લભ છે કારણ કે ઉપલી ચીજોનાં બી માણસના પેટમાં એકવીશ દીવસ સુધી રહે છે અને આ એકવીશ દીવસમાં માણસનું મૃત્યુ આવે તો તે નરકમાં જાય છે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ત્રીલોકીનાથ, જગતપાલન પ્રભુ! કોઈ માણસે ઉપલી વસ્તુમાંથી એક આદી વસ્તુ ખાધી હોય અને તરત માંદો પડતાં અંતકાળ પાસે આવે તો તેના દોષથી શી રીતે મુક્ત થવું તે કૃપા કરીને કહો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે જો તે માણસ ગંગાજળનું પાન કરે તો તે દોષથી મુક્ત

થાયછે અને આ કારણથી નરકે જતો અટકેછે માટે કોઈ માણસે ઉપલી વસ્તુમાંથી કોઈ પણ જાણી જોઈને આવી નહિ.

શિક્ષા ૮૩ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય દીવસે અને રાત્રિએ પોતાના ઘરમાં ઘીનો દીવો બળતો રાખે તો તેના ઉપર પિતૃદેવતા પ્રસન્ન થઇ દિનપ્રતિ દિન આશિશ આપી ધન સંતાનમાં વૃદ્ધિ કરે, તેમજ આગલાભવમાં તે મનુષ્ય પરમેશ્વરની અતિ કૃપાએ કરી ઘણું સુખ પામી અંતકાળે મોક્ષપદને પામશે અને સુખ ભોગવશે.

શિક્ષા ૮૪ મી—હે અરજુન! જે માણસ ભોજન કરતાં પડી રહેલી જુઠ (જમતાં પડી રહેલું ભોજન)તેનું બીજી વખત ભોજન કરે અગર તે બીજા કોઇને ભોજન કરાવે તો આ મહા દોષથી નિશ્ચય દરીદ્રિ અવસ્થાને પામે.

શિક્ષા ૮૫ મી—હે અરજુન! મનુષ્ય રાત્રીએ અંધારામાં ભોજન કરે અથવા કરતી વખતે દીવો બુજાઈ જાય તોપણ જમવું ચાલુ રાખે તો આ દોષના કારણથી ધન સંતાનનું સુખ નહિં પામતાં દુઃખી રહે, અંધારે જમવું તે પ્રેતની સાથે જમ્યા બરોબર છે.

શિક્ષા ૮૬ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય પોતાને માથે મુકવાની બાંધેલી પાઘડી બીજાને માથે મુકવા આપે તો તેનો બહુ દોષ છે કારણ કે પાઘડી આપનારની

બુદ્ધિમાં ઘટાડો થાય છે અને પાઘડી લેનારની બુદ્ધીમાં વધારો થાય છે.

શિક્ષા ૮૭ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય દક્ષિણ દીશા સામું મોહું રાખી સુવે છે તેને તેમ સુવામાં ઘણો દોષ છે.

શિક્ષા ૮૮ મી—હે અરજુન ! ચાર વરસની છોકરી તે પારવતી સમાન અને છ વરસની તો કન્યા કહેવાય છે તેવે વખતે જો વીવાહ કરે તો મોટા યજ્ઞ સમાન ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. જેઓ બાર વરસની કન્યા વયે પહોંચ્યા છતાં લગ્ન કરતાં નથી તો તેને મોટો દોષ લાગેછે માટે કન્યાને બાર વરસની અંદર પરણાવવી.

શિક્ષા ૮૯ મી—હે અરજુન ! જે માણસ માથે પાઘડી અને કમરમાં ધોતીયું પહેરીને કચ્છો વાળે તો આ ભવમાં જેટલું પુણ્યદાન કર્યું હોય તેનું ફળ મળતું નથી અને તેના પાપે કરી અંતકાળ વખતે નરકમાંજાય છે તેમજ તેના પીતૃદેવતા જેઓ સ્વર્ગમાં હોય છે ત્યાં નહી રહેતાં નરકમાં વાસ કરે છે કારણકે તેના પગ પૃ. થ્વીપર મુકવા તે ગાયના શરીર ઉપર મુકવા બરોબર છે.

શિક્ષા ૯૦ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય રાત્રીનું વાસી રહેલું જળ જો બીજે દીવસે શ્રાદ્ધ કે તરપણના ઉપયોગમાં લે તો તે લોહીમાં તરપણ કર્યા બરોબર છે.

વાશી જળે તરપણ કર્યાથી માણુસ ઘોર નરકમાં જઈ લોહીના કુંડમાં વાસ કરે છે માટે વાશી જળથી તરપણ કોઇએ કરવું નહીં.

(શિક્ષા ૯૧ મી—હે અરજુન ! મનુષ્યોએ પોતાના હાથ કાન તથા ગળામાં સોનું પહેરવું એ મહાપવીત્ર ". કારણ કે જે જળ સોનાથી અડીને આપણા શરીર ઉપર પડે છે તે જળને ગંગા નદીના જળ સમાન જાણવું.

(શિક્ષા ૯૨ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય ગંગા આદી તીર્થોમાં નહાયા પહેલાં પોતાનું ધોતીયું ધુવે તો તેને દોષ લાગે છે.

(શિક્ષા ૯૩ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય તીર્થ કરવા જાય તેણે પહેલાં સ્નાન કરીને તરપણ કરતી વખતે જો કાળક્ષેપનો વિચાર મનમાં આણે તો તરપણ કર્યાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અને પીતૃદેવતાને તરપણ પહોંચે છે.

(શિક્ષા ૯૪ મી—હે અરજુન ! તીર્થ કાંઠે જઈ જે માણુસ બીમારીથી મૃત્યુ પામે તો તેને અરધ બાળી (દહન કરી) ક્ષેત્રમાં તીર્થ વાળી નદીમાં ફેંકી દે તો આ દોષથી અંતકાળ વખતે નરકનો અધીકારી થાય અને જો તેવા શબને બરોબર દહન કરી (શુદ્ધ કરી) ને તેની રાખ ઉપર સાત દીવસ સુધી [illegible] [illegible] રાખે [illegible] શીયાળ કુતરાં બીલાડાં ગધેડાં આદી [illegible] [illegible] પણ તેમજ સીનો પડછાયો પડવા નહી દે અને [illegible]

દીવસે સ્નાન કરી તે શબને ક્ષેત્ર (નદીમાં) પધરાવી અને ક્ષેત્રની માટીથી શબને બાળેલી જગો લીંપી સાફ કરે તો જગતનાં બધાં તીર્થો કર્યાનું ફળ તથા મોટા મોટા યજ્ઞ કર્યાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય અને મરનાર વૈકુંઠવાસ પામે અને બાળનાર તથા તેની ક્રિયા કરનારને હમેશાં આશીષ આપે.

શિક્ષા ૯૫ મી—હે અરજુન! સુર્યનો પ્રકાશ (તડકો) હોય અને તેવામાં વરસાદ વરસતો હોય તેમાં જે કોઈ માણુસ નાહ્ય તો તેને ગંગાસ્નાન કર્યા બરોબરનું ફળ મળે છે.

શિક્ષા ૯૬ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય સુર્ય અસ્ત વખતે અન્નજળ લે અથવા દીશાએ જાય તો તેને મહા દોષ લાગે છે કારણુ કે તે વખતે સુર્ય અને દૈત્યને યુદ્ધ થાય છે વાસ્તે સુર્યાસ્ત વખતે માણુસોએ ઇશ્વરના ધ્યાન સિવાય બીજું કામ કરવું નહિ અને જે વખતે સુર્યને જળ અર્પણુ કરે તે સુર્યનારાયણુના આશીરવચનથી હમેશાં સુખ પામે અને જે માણુસ આ વખતે ખરાબ કામ કરે તે ઘણા વર્ષ સુધી દુખી થઈ દરિદ્રી રહે. વળી આપણે જાણુવું જોઇએ કે સુર્ય આથમ્યા પહેલાં ચાર ઘડી અને અસ્ત થયા પછી રાત્રિની ચાર ઘડી સવારમાં સુર્ય ઉદય પહેલાં ચાર ઘડી અને ઉદય થયાપછીની ચાર ઘડી; દીન ચડ્યા પછી જે માણુસ બીછાનામાં સુઈ રહે તો તેને સુર્યના શ્રાપે કરી મહા દોષ લાગે છે અને જે માણુસ

આ બે વખતે પરમ દયાળુ પરમેશ્વરના ધ્યાનમાં સ્થિર મન લગાડી વેદ પુરાણ આદિનો પાઠ કરે તો સર્વ કરેલાં પાપોથી મુક્તિ પામી અંતે વૈકુંઠમાં વાસ પામે અને આ ભવમાં લક્ષ્મી તથા સંતાનનું ઘણું સુખ ભોગવે.

શિક્ષા ૯૭ મી—હે અરજુન ! જે માણસ પાત્ર વિના એક હાથમાં રોટલી રાખી બીજે હાથે ખાય તો તે થોડા વખતમાં દરિદ્રી થાય છે.

શિક્ષા ૯૮ મી—હે અરજુન ! જે માણસ બીજાનાં ધન, સંતાન, આબરૂમાં જોરજુલમથી વિઘ્ન કરે તે આ લોકમાં નિર્ધન અને અંતકાળ પછી નરકનો અધિકારી થાય અને આવતા જન્મમાં સંતોષ વિનાનો રહે.

શિક્ષા ૯૯ મી—હે અરજુન ! જે પુરૂષને પુત્ર નથી તે સંસારમાં પરમાત્માથી પણ સન્માન પામતા નથી અને અંતકાળે નરકનો અધિકારી અને બીજા જન્મમાં પુત્ર વિનાનો રહે છે.

શિક્ષા ૧૦૦ મી—હે અરજુન ! જે સ્ત્રી બાળકને જન્મ આપે છે તે દિવસથી ૪૫ દિવસ સુધી તે સ્ત્રીના હાથનું જળ તથા અન્ન ખાય તો આ દોષથી પિતૃઓ સ્વર્ગમાં હોય તે નરકમાં જઈ વાસ કરે. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે દીનદયાળ ! જે મનુષ્યના કુટું-

આમાં તે સ્ત્રી સિવાય બીજું કોઈપણ માણસ ન હોય અને નિર્ધન હોય તો તેણે શું કરવું ? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણભગવાને કહ્યું કે વધુમાં વધુ ૨૩ દીન અને ઓછામાં ઓછું ૧૩ મે દીવસે જો સ્ત્રી ગંગાજળનું સ્નાન કરી પોતાના ગજા પ્રમાણે પુણ્યદાન કરે તો તેના હાથનું ભોજન ખાવાને દોષ નથી. આ સાંભળી અરજુને શ્રીકૃષ્ણભગવાનને હાથ જોડી વિનંતી કરી કે હે ત્રિલોકના નાથ, અધમઓધારણ ! આ આજ્ઞા સાંભળી જેમ દીવો અંધારામાં ઉજાશ આપે છે તેમ મારા મનમાં જ્ઞાનરૂપી દીવાથી અજવાળું થયું છે વાસ્તે કૃપા કરી બીજી પણ આજ્ઞા કરો ત્યારે શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે તું મારો પરમભક્ત છે તેથી હું તને જે દેવતાઓ પણ જાણતા નથી તેવી આજ્ઞા કહું છું.

શિક્ષા ૧૦૧ મી—હે અરજુન ! જે માણસ પોતાના મનને પ્રસન્ન રાખીને પુન્યદાન કરે છે તેને ઘણું ફળ મળે છે અને જે ક્રોધ લાવીને અથવા મન ઉદાસ રાખીને પુણ્યદાન કરે અને લેનારના મનને બહુ બળાપો કરાવે તેનું પુણ્યદાન નિષ્ફળ થાય અને મહા પાતકી થાય છે.

શિક્ષા ૧૦૨ મી—હે અરજુન ! જે જે માણસ પોતાના દીકરાને બીજાને ખોળે સોંપે તો તે દીકરાના હાથનું જળ ખોળે સોંપનાર બાપને પહોંચતું નથી કદાચિત આપેલા છોકરાને પાછો લે તો તે છોકરો જુવાન થઈને

મરી જાય છે અને તે ન મરે તો બીજો પુત્ર મરી જાય છે. અને આગલા જન્મમાં ધન સંતાનનું સુખ નહિં પામતાં નરકમાં જઈ વાસ કરે છે. આ સાંભળીને અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! કોઈ માણસ આપેલા પુત્રને અજ્ઞાનથી પાછો લે તો તે પાપથી કેવી રીતે છુટે? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે હે અરજુન! તે માણસ પોતાની સ્ત્રી તથા પુત્ર સાથે ગંગા આદિ તીર્થમાં સ્નાન કરી પીળી, લાલ, ધોળી, કાળી અને મધુરી એ પાંચે રંગવાળી પાંચ ગાય દુધ આપતી હોય તેવી, તેની ખરીયો તથા શીંગડાંને સોનું મઢાવી પાંચ બ્રાહ્મણોને પાંચ ગાયોનું દાન કરે અને પરિબ્રહ્મ પરમેશ્વરની પાસે આ કરેલા પાપની માફી માગે તો આવા પાપથી છુટી પાછા લીધેલા દીકરાના હાથનું તર્પણ પહોંચે છે.

શિક્ષા ૧૦૩ મી—હે અરજુન! જે માણસ સંગ્રામમાં યુદ્ધ કરતી વખતે પોતાની પાસે રહેલા ધન અને બળના અહંકારના શબ્દો બોલી અને પોતાના વેરીને બુરાં વચનો—ગાળો દઈ સંતાપે તો આ પાપે કરી સંગ્રામમાં હાર પામી નિષ્ફળ થઇ નાશી જઇ નુકશાન ભોગવવું પડે છે.

શિક્ષા ૧૦૪ મી—હે અરજુન! યુદ્ધ કરતાં શત્રુ શરણે આવે અથવા બળહીન થઇ નાશી જાય તો તેને મારવો ઉચિત નથી તે છતાં જો તે તેને મારે અથવા

ધાયલ કરે તો તે પાપથી તેનો પુત્ર યુવાવસ્થામાં મરી જાય અથવા આગલા જન્મમાં તેની સ્ત્રી વાંઝણી રહે.

શિક્ષા ૧૦૫ મી—હે અરજુન ! જે માણસ કાગળ અથવા લાકડાપર મનુષ્ય આદિ જનાવરોનાં ચિત્રો બનાવે તો તે દોષને માટે આ જન્મમાં અથવા આગલા જન્મમાં ધન તથા સંતાનનું સુખ નહી પામતાં આંખે આંધળો થાય કારણકે તે ચીજ નિર્જીવ છે પરંતુ ભગવાન આદિ દેવતાના ચિત્રોની પ્રતિષ્ઠા કરવાથી સંતાનનું સુખ મળે છે.

શિક્ષા ૧૦૬ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્યના મોંઢામાંથી બોલતાં બોલતાં થુંક બહાર આવી બીજા માણસના શરીર ઉપર પડે તો તેના દોષને લીધે આવતા જન્મમાં કુક્કરને પેટ અવતાર લઈ અંતે નરકમાં જઇ વાસ કરે છે.

શિક્ષા ૧૦૭ મી—હે અરજુન ! જે માણસ પોતાના ધણીનો હુકમ નહીં માનતાં ઉન્મત્ત થઈ જ્યાં ત્યાં વગર કામે ઉભો રહે અને સ્વામી શું કહે છે તે બરાબર ધ્યાનમાં નહિ લે તો તેને હમેશાં દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય અને નરકમાં જઈને વાસ કરે. કારણ કે સ્વામીનો હુકમ ન માનવો એ સર્વથી મોટું પાપ છે. આ સાંભળીને અરજુને પુછયું કે હે જીવનનાથ, જગતબંધુ ! કોઈ વખત સ્વામી સેવકથી થઈ ન શકે એવું કામ ફરમાવે તો તેમાંથી કેવી રીતે છુટો થાય ? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે જે સેવકને

કહેલ કઠણ ચાકરી બની ન શકે એવી હોય તો સેવકે જે દીવસથી સ્વામીની આજ્ઞા લોપી હોય તેટલા દિવસનો પગાર નહિ લેવો. આ સાંભળી અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે જગદિશ્વર ! જો કોઈ દિવસે સેવક સ્વામીની ચાકરી કરવામાં ભુલ કરે અને નિર્ધન અવસ્થાને લીધે પગાર પાછો આપવાની શક્તિ ન હોય તો કેવી રીતે આ પાપથી છુટે ? ત્યારે શ્રી કૃષ્ણજીએ કહ્યું કે જે પગાર તેને મળતો હોય તેનો ચોથો હીસ્સો પુણ્યદાનમાં વાપરે અને પરમ દયાળુ પરમેશ્વરની પાસે માફી માગે તો આવા પાપથી છુટી અંતે સુખી થઇ વૃદ્ધિ પામે.

શિક્ષા ૧૦૮ મી—હે અરજુન ! જે માણસ ધર્મશાળા હવેલી વગેરે જગ્યાઓ બંધાતી હોય અને તે પુરૂ થયું ન હોય તેની અંદર બેસીને ભોજન કરે તો તેને દોષ લાગે છે. પરંતુ જ્યારે મુકામ બરોબર તૈયાર થાય ત્યારે પોતાની સ્ત્રી સહિત પ્રતિષ્ટા કરી પરિક્રમા કરે અને બ્રાહ્મણને મીઠાં ભોજન જમાડી ગૌ આદિ દાન કરી પોતાના કુટુંબ સાથે ત્યાં ભોજન કરે તો અશ્વમેઘ યજ્ઞ કર્યાના ફળની બરોબર કરનારૂં ફળ પ્રાપ્ત થાય. અંતે આવાં કર્મો કર્યાથી ધનસંપતિ વગેરેનું સુખ ભોગવે,

શિક્ષા ૧૦૯ મી—હે અરજુન ! જે મનુષ્ય તીર્થસ્નાન તથા દર્શનયાત્રા કરવા જતાં રસ્તામાં કોઇની બીજબાની

(ખુશીનુ જમણુ) જમવા રોકાય તો એ દોષથી આ જા-તનું ફળ નિષ્ફળ થઈ જેણે આપણને મિજબાની આપી હોય તેને પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવંત ભક્તવત્સલ !રસ્તામાં ભાઈ અથવા અંગના સગા તથા મીત્રની મીજબાની હોય ત્યાં રોકાયા વિના ન ચાલે તેવું હોય ત્યારે શું કરવું ? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે જતી વેળા ન રોકતાં, આવતી વખતે મીજબાની લેવા રોકાય તેનો દોષ નથી. વળી તીર્થ તથા દેવસ્થાનની જગોમાં ભાઈ અથવા મીત્ર મીજબાની આપ્યા વિના ન જવા દે તો સ્નાન યાત્રાથી પરવારી ચાલતી વેળા તીર્થસ્નાનની સાતવાર પ્રદક્ષિણા કરી ચાલતી વખત મીજબાની લે અને પોતે તે મીજબાનીમાં જમે તેથી વીસઘણું બ્રાહ્મણને જ-માડે તો તેનો દોષ નહી લાગતાં સ્નાનયાત્રા તથા તી-ર્થયાત્રા સફળ થાય.

શિક્ષા ૧૧૦ મી— હે અરજુના જે માણસ પક્ષીનાં નાનાં બચ્ચાં તથા ઇંડાને અડે તથા બહાર નાંખી દે તો આ પાપના દોષથી સદા દરિદ્રી રહી પોતાના જુવાન પુ-ત્રને ગુમાવે એટલુંજ નહી પણ અંત સમયે નરકનો અ-ધિકારી થઇ આવતા જન્મમાં સંતાનનું સુખ નહી પામતાં દુઃખી રહે કારણકે પક્ષી પોતાનાં બચ્ચાંને અડકતાં જુવે તો તે જોઇને ઉડી જાય છે અને પછી પોતાના બચ્ચાનું તે પક્ષી પાલન કરતુ નથી તેથી તે ભુખ અને તરસથી

મરી જાય છે અથવા તરફડીયાં મારી નીચે પડે તો બિલાડાં કુતરા વગેરે જનાવરો તેને મારી ખાઈ જાય છે માટે આ દોષ તે માણસને માથે પડેછે.

શિક્ષા ૧૧૧ મી—હે અરજુન! માણસોએ ગાયને દોતી વખતે તેના વાળ દુધમાં ન પડે એવી કાળજી સાખવી કેમકે ગાયના વાળ તુટવાથી આપણને દોષ લાગેછે. જે કોઇ માણસ દુધને ગળ્યા વિના ઉનું કરી પીએ તો તે માણસ દરિદ્રી થાય છે. એ પાપને સર્વથી મોટું ગણેલું છે માટે માણસોએ દુધ ગાળી ઉનું કરી પીવું.

શિક્ષા ૧૧૨ મી—હે અરજુન! જે પુરૂષ અથવા સ્ત્રી છોકરાને રડતાં મુકી કુકર્મ કરવાને જાય અથવા છોકરાંને મારે તો બાળકના નિસાસાથી તે માણસ નરકમાંજાય છે અને આ સંસારમાં દુઃખી થઇ પુત્ર વિનાનો રહે અને તેને પુત્ર થાય તો તે જુવાન થઇ મૃત્યુ પામે અથવા તો તેના પીતૃદેવ સ્વર્ગમાં વસતા હોય તે નરકમાં જઇ વાસ કરે.

શિક્ષા ૧૧૩ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય સવારમાં પોતાનું મોઢું ધોયા વીના દુધ આદી કોઇપણ ચીજ ખાય તે આ જન્મમાં સુખ ન પામતાં દુઃખ ભોગવે.

શિક્ષા ૧૧૪ મી—હે અરજુન! જે માણસ વૃક્ષ ઉપરથી કાચાં ફળ તોડે છે, તે મહા દોષવાળો કહેવાય છે.

જો આપણને ફળની અગત્ય હોય તો વૃક્ષ ઉપર ફળ બ-રાબર પાક ઉપર આવેથી તોડી ઉપયોગમાં લેવું.

શિક્ષા ૧૧૫મી—હે અરજુન! જે માણસ પોતાના ચાકરનો પગાર અને પોતાનું ધન ડુબાડે તો તે આ લોકમાં જન્મભર દુઃખી થઈ પુત્ર વીનાનો રહે અને પરલોકમાં સનમાન પામ્યા વીના નરકમાં જઈ નિવાસ કરે અને જે તેના પીતૃદેવતાઓ સ્વર્ગમાં વાસ કરતા હોય તે નરકમાં જઇ વાસ કરે.

શિક્ષા ૧૧૬મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય દાનમાં આપવાની ચીજને પાત્રમાં મુકી તેજ પાત્ર હાથમાં લઇ સંકલ્પ કરતી વખતે જો બ્રાહ્મણ સ્વસ્તી એવો ઉચ્ચાર મુખમાંથી બોલી દે તો તે પાત્ર તથા હાથ પણ સંકલ્પમાં આવી ગયો માટે તે પણ આપી દેવું જોઈએ પરંતુ શરીરમાંથી હાથ છુટો કરીને અપાય નહી માટે હાથને બદલે સોનું રૂપું તથા તાંબુ જે પોતાની શકિત પ્રમાણે તે ત્રણે ધાતુમાંથી ગમે તે ધાતુનો હાથ બનાવી બ્રાહ્મણને આપે નહી ત્યાંસુધી હાથથી બ્રહ્મભોજન વગેરે સુકર્મ કામો કરવામાં આવે તેનું ફળ મળે નહી, અરજુને પ્રશ્ન કર્યો કે હે જદુનાથ! તે માણસને ત્રણે ધાતુમાંથી એક ધાતુનો હાથ બનાવી બ્રાહ્મણને આપવાની શકિત ન હોય તો તે કેવે પ્રકારે હાથથી મુક્ત થાય? ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે

બ્રાહ્મણને મન માનતી ચાદર ' કપડુ ' શ્રદ્ધાથી આપે તો તે દોષથી નિવારણ થાય પણ તે ચાદર અસલ વિદ્વાન બ્રાહ્મણને આપે તોજ આ દોષથી છુટો થાય નહી તો તે દોષ માથે ચડયો રહે.

શિક્ષા ૧૧૭ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્યની પરણેલી સ્ત્રી બાળગોપાળ મુકીને મરણ પામે તે મનુષ્યે બીજી વાર લગ્ન કરવું વ્યાજબી નથી કેમકે તે સ્ત્રી બાળગોપાળ ઊપર સ્નેહ રાખી શકતી નથી તેથી તે દોષથી સ્ત્રી પુરૂષને નીચ યોનીમાં જન્મ લેવો પડે છે.

શિક્ષા ૧૧૮ મી—હે અરજુન! જે પુરૂષ અથવા સ્ત્રી બારકર્મ કરે નહી તેમજ તેને કોઇ સાથે હેત પ્રીત ટકે નહી તો તે અંતકાળ વખતે નરકમાં જઇ અનેક તરેહનાં કષ્ટ ભોગવે માટે આવી ભુલ તું કોઈ દીવસ કરતો નહીં.

શિક્ષા ૧૧૯ મી—હે અરજુન! જે મનુષ્ય ભાટ, ભાંડ અને બહાટ આ ત્રણ જાતમાંથી કોઈપણ માણસને ઘોડો અથવા બીજું કાંઇ આપે તો ભાટને આપનારની જુઠે અવગુણ ભરેલી નકલો અથવા તેની બુરાઈ ગાય અને મોઢે ગુણ ઉપલી બાતો લાજ, કાજ, ગ્રહ, બુદ્ધિ, વિચાર એટલા પાનાથી રહિત કહેવાય છે તેથી કોઈ દાતાર પુરૂષ પૈસા આપે તો પછી આગલા જન્મમાં આપનાર માણસ ભાટ વગેરેને ઘેર જન્મ લે અને તે અંતકાળે ઘોર નરકમાં જઈ નાસ કરે. આ સાંભળી અરજુને બે હાથ જોડી

પોતાને માથે વીતેલી વાતનો અફસોસ કરી વીનંતી કરી ત્યારે ઘનશ્યામ શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું કે તારે ગયેલી વાતનો શોચ ન કરવો અને હવે પછી આ મારી શિક્ષા ધ્યાનમાં લઈ વર્તજે અને જે કોઈ માણસ શિક્ષા પ્રમાણે વર્તશે તેનું સદા ભલું થશે.

શિક્ષા ૧૨૦ મી—હે અરજુન! જે માણુસ દિશાએ અથવા પીશાબ કરી આવીને નાહ્યા સિવાય પુણ્ય અર્થે દાન કરે તેનું ફળ તેને પ્રાપ્ત નહી થતાં તેનો નિવાસ નરકમાં થાય.

શિક્ષા ૧૨૧મી—હે અરજુન ! જે મનુશ્ય ચોથે દીવસે આંગળાંના નખ નહી ઉતરાવતાં આળસથી રાખે અને સાતમે દીવસે હજામત ન કરાવે તો જેટલું પુણ્યદાન કરે તેનું ફળ મળે નહી.

શિક્ષા ૧૨૨મી—હે અરજુન! જે માણુસ ચોહશને મંગળવારે અથવા અમાંસને રવીવારે જન્મ થયો હોય તે તીથી અથવા તે વારે જો તે પોતાના નખ ઉતરાવે તો તે મહાપાતકી થાય અને તે દેવતાઓના શ્રાપથી સદા દરિદ્રી રહે ઉપરની તીથી વારના દેવતાઓ જુદા જુદા છે માટે તેઓની તે દીવસે પુજા કરે તો આ સંસારમાં પરમ સુખની પ્રાપ્તી મળે અને અંતકાળ સમયે વૈકુંઠમાં જઈ વાસ કરે.

શિક્ષા ૧૨૩મી—હે અરજુન ! મનુશ્ય આજની કરેલી રોટલી બીજે દીવસે જમવાના ઉપયોગમાં લે તો તે માણુસ સદા રોગવાળો રહે અને પોતાના પુત્ર પરીવારથી

દુઃખ પામી અંતે નરકમાં વાસ કરે કેમકે ટાઢુ ખાવાથી અન્નદેવ શ્રાપ આપે છે તેથી આ સંસારમાં સુખ નહીં ભોગવતાં અનેક જાતની શરીરને વ્યાધીઓ થઇ આવી બુ-દ્ધીમાં ઘટાડો તથા આળસ નિંદ્રાનો વધારો થાય છે માટે કોઈ માણસોએ ટાઢું અન્ન ન ખાતાં તાજુ હંમેશ ઉપયો ગમાં લેવાથી ફાયદો છે પણ મીઠાઈ અથવા પકવાન ખાય તો દોષ લાગતો નથી.

શિક્ષા ૧૨૪મી—હે અરજુન ! જે મનુશ્ય પોતાની સેવામા હસમુખો તથા નિલોભી રહે, બીજુ ચાકરના મ-નને દુઃખી ન કરે, ત્રીજું કોઈના ઉપર ક્રોધ ન કરે તે આ લોકમાં તથા પરલોકમાં સુખ પામી અંતે વૈકુંઠધામમાં જઇ વાસ કરે.

શિક્ષા ૧૨૫મી—હે અરજુન, શરણે આવેલા શત્રુને શસ્ત્રવડે નહીં હણતાં ઉપકાર વડેજ હણવામાં જે મોટાઇ માને તેને ધન્ય ગણાય છે. કદાચીત અજ્ઞાન પુરૂષ શસ્ત્રવડે હણે છે તે હણનારો દુરગતી પામે છે. હણાના-રની ગતી થતી નથી.

શિક્ષા ૧૨૬મી—હે અરજુન! જે મનુશ્ય એક જગા મુકી બીજી જગ્યાએ રહેવા જાય છે અને તે ખાલી જ-ગ્યાને ખરાબ હાલત એટલે સાફસુફ કર્યાવગર રાખી જાય તો તે જગ્યાના શ્રાપથી સંતાનનો નાશ થાય છે તેમાં કાંઈ સન્દેહ સમજવો નહીં માટે મનુષ્યે અવશ્ય જાણવું

જોઇએ કે નવાને દેખીને જુનાને ભુલવું નહીં.

શિક્ષા ૧૨૭મી—હે અરજુન! જે મનુશ્ય બીજાની આસ્તા ઉપર આધાર રાખી રહે તેને મોટો દરિદ્રી જાણવો કેમકે આપ સમાન બળ નહી અને મેઘ સમાન જળ નહી માટે મનુશ્યને ઉચીત છે કે અહોનિશ પરમાત્માના ધ્યાનમાં મગ્ન રહી પોતાના પુરૂષાતનથી જે કાંઈ બને તે કરવું કેમકે એવો એકપદર્થ નથી કે તે મનુશ્યથી બની શકે નહિ, પરંતુ ક્રિયાહીણ અજ્ઞાન આળસુઓથી બને નહિ તેનો મનુશ્ય અવતાર પશુસમાન સમજવો.

શિક્ષા ૧૨૮મી—હે અરજુન! મોટામાં મોટું તીર્થ મા બાપની સેવા છે પણ જો શક્તિ હોય તો બીજાં જે ૬૮ તીર્થો છે તેમાંથી જે કાંઈ બને તે કરવું પણ જો શક્તી ના હોય તો ઘેર રહી માબાપની સેવા શુદ્ધ અંતઃકરણથી કરે તો તે બધાં તીર્થો કરતાં શ્રેસ્ટ છે.

શિક્ષા ૧૨૯મી—હે અરજુન! મનુશ્ય પોતાને ઘેર આવેલા બ્રાહ્મણને બેસવાને આસન આપે નહી તો તે ઘરધણીની સંપતીનો નાશ થઈ દરીદ્ર બને છે કેમકે બ્રાહ્મણોની ગુદાએ દરીદ્રનો વાસો હોયછે અને તેથી આસન ન આપતાં ખાલી જમીનપર ઘરમાં બેસાડે તો તે દરીદ્ર ઘરમાં રહે છે પણ જો આસન આપ્યું હોય તો દરીદ્ર બ્રાહ્મણની ગુદાએજ રહે છે.

સમાપ્ત.